

PROGRAM ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE

MEZI

ČESKOU REPUBLIKOU

A

MOLDAVSKOU REPUBLIKOU

NA OBDOBÍ 2006–2010

Obsah

OBSAH.....	3
1) SHRnutí.....	4
2) CÍLE A PRINCIPY ZAHRANIČNÍ ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE ČESKÉ REPUBLIKY	6
3) MOLDAVSKÁ REPUBLIKA JAKO PARTNER ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE ČR.....	7
4) BILATERÁLNÍ SMLOUVY MEZI ČR A MOLDAVSKEM.....	9
5) HOSPODÁŘSKÁ, POLITICKÁ A SOCIÁLNÍ SITUACE V MOLDAVSKU	10
6) ROZVOJOVÉ PRIORITY MOLDAVSKÉ VLÁDY	12
7) ROZVOJOVÉ INTERVENCE OSTATNÍCH DONORŮ	14
8) PRIORITY ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE MEZI ČR A MOLDAVSKEM NA LÉTA 2006–2010 .	15
SEKTOROVÉ ZAMĚŘENÍ PROGRAMU	15
GEOGRAFICKÉ ZAMĚŘENÍ PROGRAMU	15
INDIKATIVNÍ PŘEHLED OBLASTÍ PRO ROZVOJOVÉ INTERVENCE V RÁMCI PROGRAMU ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE MEZI ČR A MOLDAVSKEM NA LÉTA 2006–2010.....	15
PRŮŘEZOVÁ TÉMATA	18
9) INSTITUCIONÁLNÍ RÁMEC, ŘÍZENÍ A IMPLEMENTACE PROGRAMU	19
10) EVALUACE A MONITORING PROGRAMU	20

1) Shrnutí

Zásady zahraniční rozvojové spolupráce, schválené usnesením vlády ČR ze dne 31. března 2004 č. 302, stanovily za nosnou součást ZRS ČR programy spolupráce s prioritními zeměmi s cílem přispět k uplatňování principů partnerství, efektivnosti a transparentnosti. Vláda ČR definovala Moldavskou republiku jako jednu z prioritních zemí pro dlouhodobou rozvojovou spolupráci, a to především z následujících důvodů:

- potřebnost rozvojové spolupráce,
- již probíhající a úspěšná rozvojová spolupráce,
- dopady masové migrace obyvatel Moldavska na ostatní evropské země (vč. ČR),
- potenciál pro export českých výrobků a technologií do Moldavska.

Moldavsko patří mezi nejméně rozvinuté země světa, v roce 2004 se umístila na 113. místě ze 177 zemí seřazených podle indexu lidského rozvoje¹. Ekonomická a sociální situace je poznamenána dlouhodobým úpadkem průmyslové výroby, nezaměstnaností a odchodem značné části práceschopného obyvatelstva do ciziny.

Politická situace v Moldavsku je dlouhodobě poznamenána nevyřešeným konfliktem mezi moldavskou centrální vládou a separatistickou tzv. Podněsterskou republikou, která odmítá uznat autoritu vlády v Kišiněvě a provádí de facto nezávislou politiku. Situace je se střídavým úspěchem řešena za pomoci mezinárodních institucí, především Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE).

Česká republika se v rámci své rozvojové spolupráce s Moldavskem zaměří na sektory ochrany životního prostředí a rozvoj lidských zdrojů, především prostřednictvím sociální a ekonomické stabilizace a prevence migrace moldavského obyvatelstva. Rovněž bude posilována spolupráce v oblasti vzdělávání, především pak výměna zkušeností mezi vědeckými a výzkumnými institucemi. Tyto oblasti mají velký význam pro ekonomický a sociální rozvoj Moldavska a budou mít dopad i na další sektory (např. průmysl, zemědělství, potravinářství atd.).

Indikativní přehled oblastí pro rozvojové intervence v sektoru životního prostředí obsahuje:

- spolupráce v oblasti ochrany vod (odstraňování ekologických zátěží, preventivní přístupy v průmyslu atd.),
- spolupráce v oblasti hydrometeorologie a klimatologie,
- podpora ochrany biologické rozmanitosti.

Indikativní přehled oblastí pro rozvojové intervence v sektoru rozvoje lidských zdrojů, prevence migrace a stabilizace potenciálních migrantů obsahuje:

- podpora kapacit moldavské státní správy (policie, služby ostrahy hranic atd.) při vytváření efektivního migračního managementu,
- sociální stabilizace potenciálních migrantů prostřednictvím vytváření alternativ k odchodu ze země (posilování lidského kapitálu, vytváření pracovních příležitostí).

¹ [Http://hdr.undp.org/reports/global/2004/pdf/hdr04_HDI.pdf](http://hdr.undp.org/reports/global/2004/pdf/hdr04_HDI.pdf)

Indikativní přehled oblastí pro rozvojové intervence v sektoru školství, vědy a výzkumu obsahuje:

- příprava implementace Boloňské deklarace² na moldavských VŠ,
- rozvoj kurikul v oborech vyučovaných na moldavských univerzitách,
- zavádění environmentálních aspektů ve výuce a zlepšování pedagogických znalostí učitelů.

Průřezová témata pro rozvojové intervence:

- posilování vzájemných kulturních, ekonomických a společenských vazeb mezi Českou republikou a Moldavskem, včetně podpory spolupráce vzdělávacích a výzkumných institucí,
- posilování kapacit moldavské státní správy a přenos zkušeností v oblasti ekonomické a společenské transformace a budování právního státu,
- podpora vytváření funkční a stabilní občanské společnosti, posilování role občanských iniciativ a nevládních organizací,
- podpora komunitního rozvoje,
- aktivní podpora rovného postavení žen a mužů ve společnosti, podpora snah moldavské vlády o odstranění zneužívání žen a dětí.

² [Http://www.bologna.msmt.cz/?id=DeklaraceBologna](http://www.bologna.msmt.cz/?id=DeklaraceBologna)

2) Cíle a principy zahraniční rozvojové spolupráce České republiky

Česká republika (ČR) jako člen Evropské unie (EU) a mezinárodního společenství demokraticky a ekonomicky vyspělých zemí uznává princip solidarity mezi lidmi a mezi státy navzájem, a přijímá svůj díl odpovědnosti při řešení globálních problémů. Jedním z výrazů tohoto postoje je zahraniční rozvojová spolupráce (ZRS), která je integrální součástí české zahraniční politiky. ČR v souladu s principy EU a ochranou zájmů ČR provádí a poskytuje vlastní ZRS a to jak na dvoustranném, tak na mnohostranném základě.

Zásady zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu ČR do EU, schválené usnesením vlády ČR ze dne 31. března 2004 č. 302, definují zahraniční rozvojovou spolupráci v širším smyslu jako ucelenou vládní politiku vůči partnerským rozvojovým a transformujícím se zemím, v užším smyslu ZRS představuje pomoc českého státu vyjádřenou transferem financí, materiálu, expertní či technické pomoci za účelem dlouhodobého udržitelného rozvoje partnerských zemí. Mezi hlavní cíle české ZRS patří snížení chudoby, ekonomicko-průmyslový rozvoj, postupná integrace partnerských zemí do světové ekonomiky, rozvoj zemědělství, rozvoj a upevnění demokracie, lidských práv a řádné správy věcí veřejných, zavedení právních principů, řízení migrace, udržitelný rozvoj s důrazem na jeho environmentální složku a postkonfliktní obnova. Koncepce zahraniční rozvojové pomoci ČR na léta 2002–2007, kterou vzala vláda ČR na vědomí svým usnesením č. 91 ze dne 23. ledna 2002 uvedla jako rámcový cíl v oblasti zahraniční rozvojové pomoci přispět v souladu s úsilím mezinárodního společenství k omezení chudoby v méně vyspělých částech světa cestou ekonomicko-sociálního udržitelného rozvoje. ČR se ztotožňuje s vícerozměrným přístupem k omezování chudoby, kterou nelze chápat pouze v ekonomických termínech nízkého příjmu na obyvatele, ale i v dalších sociálních a environmentálních vazbách. ČR plně podporuje mezinárodní rozvojové cíle (*Millennium Development Goals – MDG*), které vyplynuly z mezinárodních konferencí OSN v 90. letech a byly potvrzeny Miléniovým summitem OSN v roce 2000. Ústředním cílem je snížení počtu lidí žijících v absolutní chudobě o polovinu do roku 2015.

Zahraněční rozvojová spolupráce ČR vychází z principů partnerství (ZRS musí být vedena poptávkou po pomoci ze strany příjemce, nikoliv nabídkou poskytovatele), efektivnosti a transparentnosti. ZRS odráží zájmy a potřeby ČR a napomáhá intenzifikaci politických a hospodářských vztahů mezi partnerskými zeměmi a ČR. Poskytování ZRS je v souladu s bezpečnostními zájmy ČR. Zásady zahraniční rozvojové spolupráce, schválené usnesením vlády ČR ze dne 31. března 2004 č. 302, stanovily za nosnou součást ZRS ČR programy spolupráce s prioritními zeměmi s cílem přispět k uplatňování principů partnerství, efektivnosti a transparentnosti. Formulace programů posílí předvídatelnost rozvojové spolupráce a usnadní plánování aktivit všem aktérům rozvojové spolupráce.

V souladu s cíli uvedenými v Zásadách zahraniční rozvojové spolupráce a zahraničněpolitickými zájmy ČR schválila vláda záměr dlouhodobě směřovat českou ZRS do následujících prioritních zemí: Angolské republiky, Zambijské republiky, Vietnamské socialistické republiky, Mongolska, Jemenské republiky, Moldavské republiky, Bosny a Hercegoviny, Srbska a Černé Hory.

3) Moldavská republika jako partner rozvojové spolupráce ČR

Vláda ČR definovala svým usnesením č. 302 ze dne 31. března 2004 Moldavskou republiku jako jednu z prioritních zemí pro dlouhodobou rozvojovou spolupráci, a to především z následujících důvodů:

- potřebnost rozvojové spolupráce,
- již probíhající úspěšná rozvojová spolupráce,
- dopady masové migrace obyvatel Moldavska na ostatní evropské země (vč. ČR),
- potenciál pro zvýšení vzájemné obchodní výměny.

Vysoká míra potřebnosti rozvojové spolupráce vychází z neutěšené ekonomické a sociální situace Moldavska. V roce 2004 se Moldavsko umístilo na 113. místě ze 177 zemí seřazených podle indexu lidského rozvoje. Průměrný hrubý národní důchod na osobu ve výši 590 USD (podle Světové banky, 2003) řadí Moldavskou republiku mezi nejchudší země Evropy. Země postrádá vlastní významné zdroje nerostných surovin a po rozpadu SSSR došlo navíc k útlumu většiny průmyslové výroby v zemi. Ekonomické problémy vyústily v masovou migraci obyvatelstva (35–40 % průběžně schopného obyvatelstva³). Moldavští představitelé uvádějí jako hlavní střednědobý cíl vstup své země do EU. Konkrétní kroky vlády se v současné době soustředí na vytvoření strategie udržitelného ekonomického rozvoje a boje s chudobou, zvýšení transparentnosti a efektivity státních institucí a snížení inflace.

Česká republika realizuje projekty rozvojové spolupráce v Moldavsku od roku 2001, přičemž tyto projekty plně odpovídají prioritám Moldavska a to jak v oblasti sociální (zlepšování kvality života, posilování lidského kapitálu), tak v ekonomice (posilování konkurenceschopnosti moldavských podniků). Problémy, které přináší odchod značné části obyvatelstva v produktivním věku, jsou velmi vážné a mají následky nejen v Moldávii, ale i cílových zemích moldavských migrantů (i v ČR), neboť to klade zvýšené nároky na azylovou infrastrukturu a veřejné rozpočty těchto cílových zemí. Pomoc při šíření preventivních environmentálních přístupů v průmyslu zase přispívá ke zlepšení kvality životního prostředí Moldavska a zvyšuje konkurenceschopnost moldavských podniků na evropském trhu.

Tab. 1: Přehled aktuálně probíhajících projektů ZRS ČR v Moldavsku

Projekt	Doba realizace	Gestorský resort	Celková částka
„Prevence nelegální migrace z Moldavska do ČR a pomoc při vytváření azylové infrastruktury v Moldavsku“	2001–2005	Ministerstvo vnitra ČR	10,795 mil. Kč
„Podpora rozvoje migračního managementu v Moldavsku“	2004	Ministerstvo vnitra ČR	2 mil. Kč
„Pomoc při stabilizaci potenciálních migrantů a prevence neregulární migrace nezletilých“	2005–2007 (plánováno)	Ministerstvo vnitra ČR	4,454 mil. Kč

³ Economic Growth and Poverty Reduction Strategy Paper, Government of Moldova, 2004.

„Zlepšení životního prostředí Moldávie využitím českých environmentálních technologií vyráběných ve společných česko-moldavských podnicích“	2005–2008 (plánováno)	Ministerstvo životního prostředí ČR	12 mil. Kč
„Školení odborníků v praktických znalostech environmentálních věd“	2004–2005	Ministerstvo zahraničních věcí ČR	1 mil. Kč

Česká republika má v Moldavsku obecně dobrou pozici a je zde potenciál ke zvýšení obchodní výměny mezi oběma zeměmi. V Moldavsku působí již nyní asi tři desítky moldavsko-českých podniků, přičemž Moldavsko lze rovněž využít pro další expanzi českých podnikatelů směrem do Ruska a Ukrajiny. Hlavní ekonomické ukazatele vykazují v Moldavsku v posledních letech příznivou tendenci k růstu a daří se zvyšovat především strojírenskou výrobu, která byla po rozpadu SSSR silně utlumena.

4) Bilaterální smlouvy mezi ČR a Moldavskem

Tab. 2: Bilaterální smlouvy mezi ČR a Moldavskem

Název smlouvy	Datum podepsání smlouvy
Dohoda mezi vládou ČR a vládou Moldavské republiky o mezinárodní silniční dopravě	26. 5. 1998
Smlouva mezi Českou republikou a Moldavskou republikou o zamezení dvojího zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu a z majetku	12. 5. 1999
Dohoda mezi Českou republikou a Moldavskou republikou o podpoře a vzájemné ochraně investic	12. 5. 1999
Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Moldavské republiky o předávání a přebírání osob na státních hranicích	7. 8. 2003
Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Moldavské republiky o spolupráci v boji proti organizovanému zločinu, nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, terorismu a dalším druhům závažné trestné činnosti	7. 8. 2003

5) Hospodářská, politická a sociální situace v Moldavsku

Moldavsko patří mezi nejméně rozvinuté země světa, v roce 2004 se umístila na 113. místě ze 177 zemí seřazených podle Indexu lidského rozvoje⁴. Základní ekonomické a sociální ukazatele jsou uvedeny v tabulce:

Tab. 3: Základní ekonomické a sociální ukazatele Moldavska⁵

	1999	2002	2003
počet obyvatel	4,3 mil.	4,3 mil.	4,2 mil.
průměrná délka života	67,8	67,0	67,0
kojenecká úmrtnost	N/A	27/1000	27/1000
úmrtnost dětí do 5 let	N/A	19/1000	19/1000
hrubý národní důchod	1,5 mld USD	1,7 mld. USD	2,1 mld. USD
hrubý národní důchod per capita	410 USD	450 USD	590 USD
hrubý domácí produkt	1,2 mld. USD	1,7 mld. USD	2,0 mld. USD
růst HDP (%)	-3,4	+7,8	+6,3
zahraniční dluh	278 mil. USD	1,33 mld. USD	1,49 mld. USD
dluhová služba (% vývozu)	28,8	19	18
přímé zahraniční investice	37,9 mil. USD	111 mil. USD	134,5 mil. USD

Možnosti ekonomického růstu Moldavska jsou do značné míry limitovány absencí zdrojů hospodářsky významných surovin, úpadkem průmyslové výroby po roce 1992 a následným odchodem části obyvatelstva za výdělkem do zahraničí. Uvádí se, že zemi v uplynulých 10 letech opustilo 800 000 lidí, což představuje 35–40 % průčeschného obyvatelstva⁶. Stejně zdroje uvádějí, že 40 % obyvatel žije pod hranicí chudoby (2 USD na den). Hospodářství Moldavska se nyní soustředí hlavně na zpracovatelský a potravinářský průmysl, přičemž významné exportní komodity představují víno, tabák a textil. Průmysl zaměstnává zhruba 20 % obyvatelstva v produktivním věku a zemědělství asi 30 %. Značné ekonomické obtíže způsobuje existence separatistické tzv. Podněsterské republiky, která neuznává centrální vládu v Kišiněvě a stala se v průběhu let rovněž regionálním centrem obchodu s pašovaným zbožím. Odhaduje se, že Moldavsko díky pašování zboží přichází ročně o několik stovek milionů dolarů na clech, daních a poplatcích. I přes značné ekonomické obtíže se v Moldavsku podařilo alespoň částečně zvládnout inflaci, která dosahovala v roce 1994 105 %, přičemž současná hodnota je zhruba 15 %. Moldavsko se snaží zavádět reformy

⁴ http://hdr.undp.org/reports/global/2004/pdf/hdr04_HDI.pdf

⁵ Podle www.worldbank.org

⁶ Economic Growth and Poverty Reduction Strategy Paper, Government of Moldova, 2004.

směřující k otevřené tržní ekonomice a od roku 2000 zaznamenává pravidelně růst HDP. Dosud se ale nepodařilo zcela zvládnout privatizaci velkých státních podniků a značný problém představuje korupce. Podle „Indexu ekonomické svobody“⁷ je Moldavsko na 79. místě na světě a jeho ekonomika je hodnocena poměrně nízko – především co se týká schopnosti využívat a ochránit zahraniční investice a úrovně korupce.

Politická a sociální situace v Moldavsku je poznamenána přetrvávající chudobou a malou schopností státu vytvořit dostatečně efektivní sociální síť. Moldavsko získalo samostatnost na SSSR v roce 1991 a leží v oblasti nazývané dříve Besarábie, která byla až do 19. stol. pod nadvládou Osmanské říše. V první třetině 19. stol. se část dnešního Moldavska stává součástí Ruska, ale v roce 1918 je Moldavsko připojeno k Rumunsku. Po roce 1945 je Moldavská republika definitivně začleněna do SSSR jako autonomní republika. Moldavsko a Rumunsko udržují poměrně těsné vztahy, sdílejí společnou část historie a moldavština je téměř identická s rumunštinou. Nejžhavější politický problém současnosti představuje separatistická tzv. Podněsterská republika (s vlastní vládou v Tiraspolu), kde více jak polovinu obyvatelstva tvoří lidé ruského a ukrajinského původu. V Podněstří se nachází celá řada významných průmyslových podniků, hlavní moldavská elektrárna a přes oblast vede i plynovod. Tato de facto samostatná část Moldavska ostře vystupuje proti snahám vedení moldavského státu o kontrolu nad oblastí a snaží se o vybudování vlastních státních struktur (včetně bezpečnostních složek). Oblast Podněstří se rovněž stává pravidelně předmětem sporů mezi představiteli Moldavska a Ruska (Rusko stále váhá se stažením svých vojenských jednotek z oblasti). Od roku 1991 došlo již došlo mezi centrální vládou a separatisty z Tiraspolu k celé řadě střetů (i ozbrojených). EU a OBSE v současné době projevují zvýšený zájem o tento region především díky tomu, že se Moldávie s největší pravděpodobností v roce 2007 (po vstupu Rumunska do EU) stane státem přímo hraničícím s Evropskou unií.

Moldavsko je parlamentní republikou, ale významnou politickou roli má prezident. Po volbách v roce 2001 (které mezinárodní pozorovatelé označili za regulérní a demokratické) vládou v zemi moldavští komunisté, prezidentem země je Vladimír Voronin (býv. vysoce postavený úředník exekutivy v dobách SSSR) a předsedou vlády Vasile Tarlev. Snahou vlády je především zajištění ekonomického růstu, otevření země zahraničnímu kapitálu, navázání úzkých kontaktů s mezinárodními institucemi (především Světovou bankou a MMF) a co nejrychlejší vstup země do EU. Další parlamentní volby jsou plánovány na jaro roku 2005 a podle pozorovatelů lze očekávat, že komunisté ztratí své dosud dominantní pozice. V zemi existují soukromá a nezávislá média, ale hlavní informační kanály jsou dosud v rukou státu.

⁷ [Http://cf.heritage.org/index2004test/country2.cfm?id=Moldova](http://cf.heritage.org/index2004test/country2.cfm?id=Moldova)

6) Rozvojové priority moldavské vlády

Moldavská vláda definovala své hlavní rozvojové priority v dokumentu „Strategie ekonomického růstu a odstraňování chudoby na léta 2004–2006“⁸, který byl připraven ve spolupráci s mezinárodními institucemi (především Světovou bankou, UNDP, MMF).

Dokument definuje hlavní oblasti rozvoje a metody, které by měly k naplnění rozvojových cílů vést. Rámcovými dlouhodobými a střednědobými prioritními oblastmi rozvoje Moldavska jsou:

- udržitelný sociální a ekonomický rozvoj a redukce chudoby,
- řešení územní integrity země,
- integrace do EU,
- rozvoj lidských zdrojů.

V rámci těchto hlavních rozvojových cílů existují konkrétní priority, které hodlá moldavská vláda za pomoci mezinárodní donorské komunity řešit:

1. Udržitelný sociální a ekonomický rozvoj a redukce chudoby:

- zlepšení efektivity a odbornosti státní správy, budování kvalitní správy věcí veřejných (*Good Governance*), vytvoření podmínek pro větší participaci občanů na vládě, posilování ekonomického managementu,
- rozvoj soukromého sektoru, podpora podnikání, liberalizace obchodu, privatizace,
- postupná deregulace cen a liberalizace klíčových služeb a odvětví, lepší efektivita přerozdělování, reforma sociálního, zdravotnického a vzdělávacího systému,
- podpora exportu moldavských komodit,
- podpora zahraničních investic,
- modernizace infrastruktury,
- zlepšení kvality životního prostředí (zdroje a kvalita vody, redukce průmyslového znečištění),
- zlepšení životních podmínek obyvatel, rozšíření portfolia a zlepšení dostupnosti sociálních služeb, boj proti nezaměstnanosti.

2. Řešení územní integrity země:

- politické řešení současného stavu (problém Podněstří) za účasti mezinárodních organizací,
- tvorba a schválení nové ústavy republiky na základě politického dialogu,
- odstranění vnitřních obchodních a politických bariér.

3. Integrace do EU:

- postupná integrace evropských norem do moldavského právního systému,
- harmonizace s EU v oblasti dodržování lidských práv, vlády zákona, odstraňování ekonomických bariér,
- reforma justice, bankovníctví, daňových a celních předpisů, sociálního systému.

⁸ Economic Growth and Poverty Reduction Strategy Paper (EGPRSP) – <http://poverty.worldbank.org/prsp/country/115/>

4. Rozvoj lidských zdrojů:

- zlepšit úroveň lidských zdrojů prostřednictvím větší dosažitelnosti základních služeb (zdravotní péče, vzdělání),
- regionální rozvoj, zlepšování životních podmínek nejchudších vrstev,
- boj s nezaměstnaností.

Moldavská vláda má rovněž stanoveny vlastní ukazatele rozvoje vztahované k Miléniovým rozvojovým cílům OSN (MDG). Plán jejich plnění v podmínkách Moldavska ukazuje následující tabulka:

Tab. 4: Plán plnění MDG

MDG	stav 2002	cíl 2006	cíl 2015
1. Snížit na polovinu počet lidí žijících za méně než 2,15 USD na den	39,8 % populace žije pod 2,15 USD na den	28 %	23 %
2. Zajistit přístup všech dětí ke studiu na středních školách	88 % všech dětí v příslušném věku má přístup k SŠ vzdělání	93 %	100 %
3. Snížit o 2/3 úmrtnost dětí pod 5 let věku	18,3 případů (na 1000 dětí)	15	8,4
4. Snížení úmrtnosti matek po porodu o ¾	28 případů (na 100 000 porodů)	23	13,3
5. Omezení šíření nemoci HIV/AIDS	4,66 případů (na 100 000 obyv.)	4	3,2
6. Omezení šíření TBC	15,8 případů (na 100 000 obyvatel)	12	7
7. Integrace principů udržitelného rozvoje do ekonomické politiky státu a omezení úbytku přírodních zdrojů	a) zalesňování – dnes lesy tvoří 10,3 % rozlohy	a) 12,1 %	a) 13,2 %
	b) chráněná území – dnes tato území tvoří 1,96 % rozlohy	b) 2,1 %	b) 2,4 %
8. Zvýšit počet lidí s přístupem k nezávadné vodě	38,5 % populace má přístup k nezávadné vodě	47,7 %	68,5 %

Jak je zřejmé, hlavní oblasti rozvoje Moldavska spolu navzájem souvisí a soustředí se na institucionální rovině především na oblast posilování odborných kapacit a zvýšení efektivity státní správy, dále na rozvoj zdravého podnikatelského prostředí, infrastruktury, sociálních služeb a vzdělávací soustavy. Pro Moldavskou republiku mohou být velmi přínosné zkušenosti českých institucí s ekonomickou a společenskou transformací, přechodem k tržní ekonomice při zachování široké dostupnosti základních služeb a budováním právního státu. Rovněž podpora malého a středního podnikání má velký význam, neboť se pozitivně odráží ve zvýšené nabídce pracovních příležitostí a v celkové stabilizaci oblasti.

7) Rozvojové intervence ostatních donorů

V roce 2002 byla Moldavská republika příjemcem 142 mil. USD oficiální rozvojové pomoci, což představovalo zhruba 8 % hrubého národního důchodu. Rozvojová pomoc byla ve sledovaném období směřována především do sektoru sociálních služeb, podpory oživení průmyslu a podnikání, zdravotnictví a vzdělávání.

Tab. 5: Rozvojové intervence ostatních donorů (Zdroj: statistiky OECD, 2003–2004)

Poskytovatel pomoci	Objem pomoci (v mil. USD)	% (zaokrouhleno)
USA	52	37
Mezinárodní rozvojová agentura (IDA–Světová banka)	18	13
Mezinárodní měnový fond	12	8,5
Nizozemsko	9	6
EU–EK	8	5,5
Japonsko	7	5
Švédsko	4	3
Izrael	3	2
Velká Británie	3	2
Německo	2	1,5
Česká republika	1,36	1
Ostatní bilaterální dárci	10,5	7
Ostatní multilaterální dárci (agencie OSN)	12	8,5
Celkem bilaterální	92	65
Celkem multilaterální	50	35
CELKEM	142	100

8) Priority rozvojové spolupráce mezi ČR a Moldavskem na léta 2006–2010

Sektorové zaměření programu

S ohledem na rozsah rozvojových potřeb Moldavska a limity finančních i lidských zdrojů se ČR ve spolupráci s Moldavskem zaměří na tři vybrané sektory.

Česká republika se může významným způsobem podílet na naplňování rozvojových cílů Moldavska především v deklarovaných oblastech zájmu, tedy v oblastech životního prostředí, rozvoje lidských zdrojů (prevence migrace a zmírňování jejích negativních dopadů) a vzdělávání. Zvláště oblast ochrany životního prostředí je pro Moldavsko velmi významná a již realizované (či připravované) projekty české ZRS i počínající komerční aktivity soukromých subjektů v tomto sektoru ukazují, že ČR má co nabídnout a naše pomoc je velmi vítána a vysoce hodnocena. Prevence nelegální migrace a zmírňování sociálních a ekonomických dopadů migrace rovněž přispívá k úspěšnému naplňování moldavských rozvojových cílů, neboť vedle posilování kapacit moldavské státní správy přispěje k rozvoji malého a středního podnikání ve venkovských oblastech, vytváření vhodných alternativ k odchodu ze země a podporu regionálního rozvoje. Z hlediska dlouhodobé perspektivy rozvoje Moldavska je naprosto klíčové posilování úrovně a kvalifikace lidských zdrojů. Bez vzdělaného a kvalifikovaného personálu není možné očekávat výrazné zlepšování situace v žádné oblasti, včetně obou výše zmiňovaných. Všechny budoucí projekty by tedy měly obsahovat nějakou formu podpory lidských zdrojů a zvyšování kvalifikace obyvatel Moldavska. S tím úzce souvisí oblast vzdělávání, především posilování odborných kapacit moldavských vysokoškolských institucí.

Geografické zaměření programu

Vzhledem k poměrně malé rozloze Moldavské republiky se z hlediska geografického umístění jeví jako nejvhodnější ty oblasti, kde jsou již byly rozvojové intervence realizovány v předchozích letech (oblast Kišiněva, venkovské oblasti v okolí hlavního města).

Indikativní přehled oblastí pro rozvojové intervence v rámci programu rozvojové spolupráce mezi ČR a Moldavskem na léta 2006–2010

1. Sektor životního prostředí

1.1 Spolupráce v oblasti ochrany vod

Problematika vodního hospodářství je jednou z klíčových rozvojových priorit moldavské vlády. Moldavsko leží v oblasti s relativně malým množstvím srážek a s omezenými vodními zdroji nevyhovující kvality.

Celková situace v oblasti vodního hospodářství je charakterizována nedostatkem prostředků pro modernizaci velmi zastaralé infrastruktury – většina zařízení pro úpravu pitné vody a její distribuci, tak jako kanalizací a čistíren odpadních vod jsou v provozu více než 30 let. Na počátku 90. let byla přijata moderní legislativa pro ochranu životního prostředí. Hygienické limity pro pitnou vodu jsou shodné s limity Světové zdravotnické organizace, přičemž limity pro vypouštění odpadních vod do vod povrchových byly stanoveny na hodnotách výrazně přísnějších, než limity aktuálně platné v EU, což jen podporuje vznik korupčního prostředí v této oblasti.

Charakteristickým jevem v rámci rozptýleného vesnického osídlení je používání místních zdrojů pitné vody (studny). Je odhadováno, že celkem 60 % obyvatelstva je zásobováno

z těchto nekontrolovaných zdrojů. V zemi existuje jen velmi omezený systém kontroly kvality těchto zdrojů pitné vody. S ohledem na kvalitu vody v monitorovaných zdrojích (obsah těžkých kovů, pesticidů, dusíku, fosforu, fluoru a organického znečištění) lze očekávat velmi negativní dopad na zdraví obyvatelstva.

V oblasti zpracování odpadních vod je odhadováno, že celkem 85–90 % odpadních vod komunálního i průmyslového charakteru je vypouštěno bez jakéhokoliv funkčního čištění do prostředí, což vede ke kontaminaci existujících zdrojů pitné vody. Čistírny odpadních vod jsou jen ve větších městech, jedná se však o zastaralé technologie, které naprosto nevyhovují současným standardům. Zcela specifická situace nastává v okolí větších měst, kde jsou v posledních letech budovány rodinné domy pro bohatší vrstvy obyvatelstva. Tyto nejsou napojeny na vodovod, ani na centralizovanou kanalizaci, dochází proto k rozsáhlé kontaminaci individuálních zdrojů pitné vody.

Česká rozvojová spolupráce se v tomto sektoru zaměří na:

- asistenci při přizpůsobování technických limitů pro vypouštění čištěných odpadních vod normám EU,
- přenos zkušeností s moderními technologiemi na čištění odpadních vod, vyžití vzniklých kalů pro produkci elektrické energie a tepla (kogenerace) a úpravu pitné vody. Tato spolupráce počítá i ze zpětným přínosem pro ČR v podobě propagace českých technických zařízení,
- asistence při budování nových vodních zdrojů,
- asistence při odstraňování starých ekologických zátěží.

Výše uvedená spolupráce bude přispěvkem ke zlepšení životního prostředí a zdraví obyvatel Moldavska ale i k budování konkurenceschopného soukromého sektoru, který bez preventivních environmentálních opatření nebude mít přístup na trhy EU, jež budou pro moldavské podniky velmi významné.

1.2 Spolupráce v oblasti hydrometeorologie a klimatologie

Moldavsko má mírné kontinentální klima s 280–300 slunečnými dny a mírnou zimou. Úrodná černoze (75 % území) spolu s příznivými klimatickými podmínkami určuje, že klíčovým sektorem moldavského hospodářství je zemědělství. Díky přímé souvislosti mezi počasím a zemědělskými výnosy jsou obory meteorologie a klimatologie pro hospodářství Moldavska velmi významné.

Nedávné katastrofy způsobené extrémními klimatickými jevy (sucho, povodně) způsobily značné ekonomické ztráty. Omezení následků přírodních katastrof díky účinným systémům včasného varování by nejen zvýšilo bezpečnost obyvatel, ale i jejich ekonomickou stabilitu a přispělo tak k odstraňování chudoby a zvyšování nabídky pracovních příležitostí.

Česká rozvojová spolupráce se v tomto sektoru zaměří na:

- posílení hydrologické a meteorologické monitorovací sítě a monitoringu kvality ovzduší,
- asistenci s předpovědí extrémních vlivů počasí a minimalizace jejich dopadů,
- zavedení klimatologické databáze.

1.3 Spolupráce v oblasti ochrany biologické rozmanitosti

Vlivem intenzivní lidské činnosti (těžba dřeva, zemědělství) byla zničena podstatná část původní vegetace a biologické rozmanitosti Moldavska. Pouze necelá 2 % plochy Moldavska jsou chráněná území, což je mnohem méně než ve většině evropských zemí. Moldavsko nemá

národní park ani mokřady mezinárodního významu (podle Ramsarské úmluvy). Lesy, tvořené většinou nepůvodními a málo odolnými druhy, zaujímají 10 % území.

Česká rozvojová spolupráce se v tomto sektoru zaměří na:

- asistenci s vytvořením katalogu biologické rozmanitosti, ekosystémů a biotopů,
- asistenci s rozšířením sítě chráněných území a vytvoření monitoringu – zhodnocení současné soustavy chráněných územích a návrh na jejich doplnění, zhodnocení stavu lesních ekosystémů,
- identifikace priorit v ochraně ohrožených druhů, záchranné programy pro vybrané druhy,
- asistenci s mapováním mokřadů Moldavska, příprava plánů péče o vybrané mokřady.

2. Sektor rozvoje lidských zdrojů a sociální a ekonomické stabilizace moldavského obyvatelstva

2.1 Posilování kapacit moldavských státních institucí

Moldavsko má v současné době velké potíže se zvládnutím migrace, která vede přes jeho území do třetích zemí, a současně i s odchodem značné části vlastního práceschopného obyvatelstva do zahraničí. V Moldavsku nejsou zatím vytvořeny dostatečné mechanismy pro sledování a kontrolu pohybu občanů jiných států na území republiky, což se negativně podepisuje na schopnosti moldavské státní správy efektivně bojovat např. s organizovaným zločinem, pašováním zboží a obchodem s lidmi. Posílení odborné připravenosti moldavských institucí bude mít rovněž pozitivní dopad na bezpečnostní situaci jak v Moldavsku, tak dále na Západ, neboť území Moldavské republiky slouží často jako „přestupní stanice“ pro osoby, které odtud z nejrůznějších důvodů směřují dále do států EU.

Česká rozvojová spolupráce se v tomto sektoru zaměří na:

- posilování kapacit moldavské státní správy, především pak ministerstva vnitra, pohraničních služeb a podporu vytváření azylové infrastruktury,
- předávání zkušeností výkonným pracovníkům migrační a azylové služby Moldavska formou odborných seminářů a školení.

2.2 Sociální a ekonomická stabilizace potenciálních migrantů

Tento soubor aktivit souvisí jak s předchozím bodem, tak především s prioritou moldavské vlády v oblasti rozvoje lidského kapitálu a podpory zaměstnanosti. Odchodem zhruba 30–40 % práceschopného obyvatelstva do ciziny z důvodů nemožnosti zajistit si životní potřeby v Moldavsku, došlo v některých oblastech k citelnému úbytku obyvatelstva a to převážně mužské části populace. Vzhledem k tomu, že pro ženy je šance obstarat si přiměřeně ohodnocenou práci velmi obtížná a sociální systém funguje jen velmi neefektivně, dochází k celé řadě nežádoucích sociálních jevů (kriminalita, prostituce, obchod s lidmi). Program zaměřený na stabilizaci potenciálních migrantů se bude soustředit především na vytváření vhodných alternativ k migraci a snahy o nastartování sociálního, ekonomického a společenského rozvoje lokalit.

Česká rozvojová spolupráce se v tomto sektoru zaměří na:

- podpora vytváření nových pracovních míst,
- spolupráce při organizaci a provozu zařízení pro volnočasové aktivity dětí v místních komunitách.

Obě výše jmenované součásti programu sociální stabilizace úzce souvisí s aktivitami realizovanými v gesci MV ČR na Ukrajině. Díky nedostatečné úrovni ochrany hranic a malé

efektivitě migračního a azylového managementu v obou sousedících zemích, je problematika nelegální migrace a stabilizace potenciálních migrantů v Moldavsku a na Ukrajině velmi úzce provázána. Proto je velmi žádoucí některé části programových aktivit v Moldavsku realizovat v návaznosti na aktivity probíhající na Ukrajině, což sebou přinese nejen sekundární efekt posílení kapacit odpovědných pracovníků na obou stranách problematické vzájemné hranice, ale může to mít pozitivní dopad na celkovou situaci v oblasti azylu a migrace v regionu.

3. Sektor školství

Tato oblast úzce souvisí s posilováním lidských zdrojů a snahou moldavské vlády o vybudování moderní a efektivní vzdělávací soustavy. Aktivity ČR se soustředí primárně na spolupráci v oblasti vysokého školství a výměny zkušeností mezi vědeckými a výzkumnými institucemi. V rámci zavádění environmentálních aspektů ve výuce zde bude rovněž souvislost s plánovanými aktivitami v sektoru životního prostředí.

Česká rozvojová spolupráce se v tomto sektoru zaměří na:

- příprava implementace Boloňské deklarace na moldavských VŠ,
- rozvoj kurikul v oborech vyučovaných na moldavských univerzitách,
- zavádění environmentálních aspektů ve výuce a zlepšování pedagogických znalostí učitelů.

Průřezová témata

1. posilování vzájemných kulturních, ekonomických a společenských vazeb mezi Českou republikou a Moldavskem, včetně podpory spolupráce vzdělávacích a výzkumných institucí,
2. posilování kapacit moldavské státní správy a přenos zkušeností v oblasti ekonomické a společenské transformace a budování právního státu,
3. podpora vytváření funkční a stabilní občanské společnosti, posilování role občanských iniciativ a nevládních organizací,
4. podpora komunitního rozvoje,
5. aktivní podpora rovného postavení žen a mužů ve společnosti, podpora snah moldavské vlády o odstranění zneužívání žen a dětí.

9) Institucionální rámec, řízení a implementace programu

Realizace programu rozvojové spolupráce mezi ČR a Moldavskem je ze strany ČR institucionálně zajištěna ministerstvem vnitra, ministerstvem životního prostředí, Zastupitelským úřadem ČR v Bukurešti, Odborem rozvojové spolupráce MZV a Rozvojovým střediskem Ústavu mezinárodních vztahů.

Ministerstvo vnitra je odpovědné za realizaci spolupráce v sektoru sociální stabilizace potenciálních migrantů a prevence neregulární migrace z Moldavska. Podílí se na přípravě programu spolupráce v této oblasti a jeho případných modifikacích. Je odpovědné za vyhlášení výběrových řízení na realizaci projektů vycházejících z programu spolupráce, uzavření smluv s vítězi výběrových řízení, financování projektů, monitoring implementace projektů a dohled nad efektivním využíváním prostředků.

Ministerstvo životního prostředí je odpovědné za realizaci spolupráce v sektoru životního prostředí. Podílí se na přípravě programu spolupráce v sektoru životního prostředí a jeho případných modifikacích. Je odpovědné za vyhlášení výběrových řízení na realizaci projektů vycházejících z programu spolupráce, uzavření smluv s vítězi výběrových řízení, financování projektů, monitoring implementace projektů a dohled nad efektivním využíváním prostředků.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy je odpovědné za spolupráci v sektoru školství. Ve spolupráci s moldavskými vzdělávacími, vědeckými a výzkumnými institucemi bude připravovat vhodný rámec pro působení českých realizátorů v tomto sektoru. Je odpovědné za vyhlášení výběrových řízení na realizaci projektů vycházejících z programu spolupráce, uzavření smluv s vítězi výběrových řízení, financování projektů, monitoring implementace projektů a dohled nad efektivním využíváním prostředků.

V souvislosti se zaváděním střednědobých strategií rozvojové spolupráce spočívá hlavní role ZÚ v komunikaci s partnerskými institucemi a ostatními poskytovateli rozvojové pomoci v Moldavsku. ZÚ by se rovněž měl aktivně podílet na monitoringu probíhajících projektů. Vzhledem k absenci Zastupitelského úřadu ČR v Kišiněvě spadá většina související agendy rozvojového programu na ZÚ Bukurešť. V této souvislosti je nutné zmínit, že případné zřízení ZÚ v Kišiněvě by výrazně napomohlo nejen implementaci rozvojového programu, ale zároveň pomohlo řešit i celou řadu dalších otázek (např. konzulární agendu), které dosud spadají do kompetence ZÚ Bukurešť.

Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci MZV se podílí na přípravě programu rozvojové spolupráce a jeho případných modifikacích.

Rozvojové středisko ÚMV se podílí na přípravě programu rozvojové spolupráce a jeho případných modifikacích. Poskytuje odpovědným ministerstvům poradenské služby v případě výběrových řízení na realizaci projektů. MZV v úzké spolupráci s resorty a za pomoci Rozvojového střediska ÚMV zajistí monitoring a evaluaci programu rozvojové spolupráce mezi ČR a Moldavskem.

10) Evaluace a monitoring programu

V polovině roku 2007 proběhne průběžná evaluace programu rozvojové spolupráce mezi ČR a Moldavskem. Na základě průběžné evaluace bude program upraven tak, aby plně zohlednil zkušenosti získané v průběhu realizace spolupráce, stejně tak jako změny v Moldavsku. Na základě průběžné evaluace bude možné zařadit do programu nové sektory nebo oblasti spolupráce, respektive některé projekty utlumit. Po roce 2010 bude provedena závěrečná evaluace programu rozvojové spolupráce mezi ČR a Moldavskem. Na jejím základě bude rozhodnuto o podobě další spolupráce s Moldavskem.

Do průběžného monitoringu implementace programu spolupráce budou zapojeny Zastupitelský úřad ČR v Bukurešti, ministerstvo vnitra, ministerstvo životního prostředí, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci ministerstva zahraničních věcí a Rozvojové středisko Ústavu mezinárodních vztahů.